

Budsjettinnspill ved UiT Norges arktiske universitet

Type prosjekt: Forskerprosjekt

Fakultet: Samarbeidsprosjekt mellom HSL og NT Fak

Tittel: Kunnskapsbasert likestillingsarbeid ved UiT

Formål: En langsiktig og bærekraftig satsing på anvendt likestilling- og mangfoldsforskning ved UiT. Det foreslåtte prosjektet på 4 år er tenkt som en pilot.

Bakgrunn: Av de norske breddeuniversitetene er UiT «best i klassen» når det gjelder kjønnsbalanse. Det er mange forklaringer på at vi i større grad enn andre har lykket på dette området. En av dem er at det over tid har vært nært samarbeid mellom de som har administrativt ansvar for oppfølging av likestillingstiltak ved UiT, og fagmiljøet ved Senter for kvinne- og kjønnsforskning (SKK).

Organiseringen av SKK som et senter med en «alluniversitetsfunksjon» har sikret at ny akademisk kunnskap om likestilling og de konkrete likestillingstiltak ved UiT har gått hånd i hånd, på tvers av enheter og over hele universitetet. Tiltak for likestilling og mangfold ved UiT har slik vært godt forankret i nyere kjønns- og mangfoldsforskning. Dette er viktig. Et funn fra forskningen på området har nettopp vært at tiltak for å oppnå mangfold og kjønnsbalanse har forskjellig grad av «transformativt potensial» (Benxchop, Holgerssoon, Van den Brink, Wahl, 2015). Faktisk kan enkelte tiltak ende med å forsterke systemet de er utarbeidet for å endre, fordi de har tilpasning av kvinner/innvandrere/andre minoriteter som mål, mens systemet som skapte ulikestilling i utgangspunktet forblir intakt (Ely and Meyerson 2000). I akademia, inkludert UiT, er det en kjent utfordring at MNT-fagene ikke følger samme trend som de andre fagene med rask utvikling mot kjønnsbalanserte student og ansattegrupper. Dette er forhold vi trenger mer forskning på.

Administrativt er likestillings- og mangfoldsarbeidet ved UiT nå sikret kontinuitet og forankring gjennom en egen stilling for likestillingsrådgiver på nivå 1, samt et bredt sammensatt likestillingsutvalg med leder fra rektoratet. Dette fungerer godt.

Det er imidlertid en utfordring at den vitenskapelige siden av arbeidet – forskningen – ikke er sikret den samme kontinuiteten, men fremdeles er organisert ad hoc, i prosjekter og med eksterne forskningsmidler. Der er per tiden en full stilling knyttet til forskning på kjønnsbalanse ved SKK (prosjektkoordinator for Prestisjeprojektet, finansiert av NFR programmet Balanse), men finansiering av denne gikk ut ved slutten av 2021. For å sikre videreføring og implementering av resultater fra tidligere prosjekter, holde oversikt og delta på kunnskapsfronten innen likestillings- og mangfoldsforskning, og dessuten sikre fortsatt god måloppnåelse på likestillingsfeltet ved UiT, foreslår vi derfor en strategisk satsing på den akademiske likestillings- og mangfoldsforskningen, i form av en forskerstilling knyttet til SKK. Målet er å bygge et fagmiljø av høy kvalitet, som kan lykkes på eksterne konkurransearenaer innen kjønns- og mangfoldsforskning; manifestere UiTs posisjon som ledende innen likestilling og mangfold; og som etter endt prosjektperiode (inkludert en grundig evaluering med forslag til videre innretning) kan videreføres i faste rammer.

Målgrupper:

Målgruppe A - UiT ansatte og organisasjon: Forslaget om strategisk satsing er et samarbeid mellom HSL og NT fakultetene. Nylige kartlegginger fra UiT, gjort i det tidligere nevnte Prestisjeprojektet, har vist at utfordringene med kjønnsbalanse fremdeles er store ved NT fakultetet (Duarte, Kochanska og Nustad, 2021). Med en økning fra 12% til 16 % i andelen kvinnelige professorer siden 2017 kan vi si at fakultetet er på rett vei, men fremdeles har et stykke igjen - gjennomsnittet ved UiT er som kjent på 40% kvinnelige professorer. NT fakultetet er derfor forhåndsselektert som empirisk nedslagsfelt

for piloten det søkes midler til her (4 år). Ved en eventuell videreføring av satsingen vil de øvrige fakulteter og enheter ved UiT kunne følges på samme måte.

Målgruppe B - Nasjonalt og internasjonalt forskningsmiljø:

Det er allerede etablert gode relasjoner til fagmiljø nasjonalt og internasjonalt gjennom tidligere prosjektarbeid. Nasjonalt kan nevnes utstrakt samarbeid med de andre sentre for kjønnsforskning (ved UiO, UiB, NTNU, UiA og UiS). Internasjonalt har vi hatt givende utvekslinger spesielt med svensk kjønnsforskning; vi har blant annet knyttet til oss en professor 2 i Gender studies fra Universitetet i Karlstad, og besøkt KTH Royal Institute of Technology (KTH er spesielt interessant for en satsing på anvendt likestillingsforskning da de har en egen «Vice President of gender equality and core values» og en egen enhet for forskning på «Gender, organisation and management»). Videre har vi samarbeid med kjønnsforskere fra de andre universitetene i Arctic 5 (Luleå University of Technology, University of Oulu, University of Lapland og Umeå University) og har blant annet sendt søknad om NOS-HS samarbeidsmidler sammen med dem dette semesteret (V2021).

De nevnte samarbeidspartnere vil være en viktig målgruppe for spredning av forskningsresultater fra UiT kjønnsforskning til UH sektoren i Norge og Norden, og for å bygge konsortier til nye prosjekter og søknader om eksterne forskningsmidler.

For øvrig vil forskningsresultater selvsagt spres til fagfeller gjennom publikasjoner i anerkjente open access kanaler og presentasjoner ved konferanser, workshops mm.

Arbeidet: Arbeidet vil bestå i følgeforskning i pågående og planlagte likestillingstiltak ved NT fakultetet ved UiT.

Forskningsmetoden - følgeforskning

Følgeforskning er en metodikk der målet er å reflektere over forskningsfunn sammen med dem forskningen gjelder; i vårt tilfelle universitetsansatte (Baklien, 2004). Metodologisk er følgeforskning nært beslektet med aksjonsforskning, men der er forskjeller knyttet til forskerens rolle og relasjoner til feltet (op.cit). Et viktig prinsipp er å inkludere alle involverte informanter og deltakere som med-forskere. Det er forskjell på å forske *med* noen og forske *på* dem.

Målet med forskningen er ikke bare å dokumentere faktiske forhold, men også å anvende kunnskapen som produseres til å utarbeide nye visjoner, mål og tiltak for likestillingsarbeidet ved UiT Norges arktiske universitet. Dette vil selvsagt skje i nært samarbeid med de forskningen gjelder, og da særlig likestillingsrådgiver og likestillingsutvalg. Følgeforskning er en egnet metode når man ønsker kunnskapsbasert input som kan bidra til gode, langsiktige prioriteringer og gi informasjon om fremgang og behov for eventuelle justeringer underveis i prosesser som settes i gang i en organisasjon.

Empirisk felt: pågående likestillingsarbeid ved NT fakultetet

NT Fakultetet har gjennom flere år arbeidet mot å nå mål om å øke andelen kvinner i vitenskapelige toppstillinger og ved studieprogram og enheter med særlig skjev kjønnsbalanse. Arbeidet med likestilling er forankret i en handlingsplan for likestilling, mangfold og inkludering ved NT fak som ble vedtatt av fakultetsstyret i desember 2020. I arbeidet med handlingsplanen har både fagmiljøene og fakultetsstyret vært opptatt av at likestillingsarbeidet skal ta utgangspunkt i forskningsbasert kunnskap.

Forankring og kompetanse hos ledelsen er sentralt for måloppnåelse i arbeidet. Ved utlysning av lederstillinger ved fakultetet etterspørres likestillings- og mangfoldskompetanse og ledere ved fakultetet skal jevnlig tilbys seminarer med fokus på kjønnsbalanse og likestilling.

Handlingsplanen inkluderer økonomiske virkemidler for å fremme karriereutvikling for kvinner ved fakultetet. Nytilsatte kvinner i fast stilling kan søke om startpakke og kvinner i førsteamanuensis- og førstelektorstillinger som jobber mot opprykk kan søke kvalifiseringsstipend og støtte til prøveevaluering. Kvalifiseringsstipendet brukes typisk til frikjøp fra undervisning og administrative oppgaver eller innleie av forskningsassistanse i slutfasen av opprykksprosessen.

Flere tiltak er iverksatt for å ivareta likestillingsperspektiv ved rekruttering. Utforming av utlysningstekst med tanke på kjønnsperspektiv, bruk av letekomiteer og fokus på at bedømmelseskomiteer kjenner til mekanismer knyttet til implicit bias og er bevisst dette er sentrale tiltak på rekrutteringsområdet.

På studiesiden gjennomføres det årlig rettede rekrutteringstiltak for å øke andelen kvinner på studieprogram med særlig skjev kjønnsbalanse og fakultetet støtter opp om ordninger som sikrer undervisning av kvinnelige rollemodeller når kjønnsbalansen i fast undervisningsstab er særlig skjev.

Instituttene har også mulighet til å søke lønnstilskudd til tilsetting av kvinner i bistillinger for å ivareta blant annet dette hensynet.

Det er også tatt initiativ til prosjekter og likestillingstiltak på enhetene. Ved Institutt for informatikk er prosjektet «Better Balance in Informatics» (BBI) iverksatt. Prosjektet har fått støtte fra balanseprogrammet i NFR og formålet er å finne frem til og gjennomføre tiltak som vil øke andelen kvinner ansatt i akademiske stillinger ved instituttet.

Funn og refleksjoner fra de ovenfor nevnte tiltakene vil i tur legge grunn for nye og eventuelt utvidede tiltak, i samarbeid mellom kjønnsforskere og ansatte på NT fakultetet. Eksempler på populære likestillingstiltak i offentlig sektor er opplæring, mentorering og nettverksbygging.

Forventede effekter:

- UiT hevder seg innen kjønnsforskning nasjonalt og internasjonalt.
- UiT stimulerer økt tverrfaglig samarbeid, spesielt mellom fakultetene NT og HSL. Forskningsområdet det samarbeides om, likestilling og mangfold, er sentralt innen UiTs satsingsområde «Samfunnsutvikling og demokratisering», som beskrevet i Drivkraft i Nord.
- UiTs posisjon som ledende på kjønnsbalanse innen UH sektoren styrkes. MNT fagene får et løft.
- UiTs strategiske satsing på FNs bærekraftsmål synliggjøres (spesielt nummer 5: likestilling mellom kjønnene, og nummer 10: sosial ulikhet).
- UiT svarer tydelig på KDs forventninger uttrykt i punkt 4.2.5 «likestilling og mangfold» i tildelingsbrev av 2021.

Opplegg for spredning av resultater ved UiT/ i UH sektor: Fra prosjektet vil det leveres *vitenskapelige bidrag* (litteratur reviewer, evaluerings- og følgeforskningsstudier som publiseres i anerkjente, open access vitenskapelige kanaler); *et «toolkit»* for implementering og evaluering av likestillings- og mangfoldstiltak i UH sektoren; og *opplæringsmateriale / kurs* for administrasjon og ledelse som jobber med likestilling og mangfoldstiltak ved UiT. Et mulig outcome, som skal vurderes, er en anonymisert database basert på uttrekk fra eksisterende administrative systemer, som kan brukes til longitudinelle studier for å vise utvikling på likestilling og mangfold ved UiT over tid.

Detaljert opplegg for kurs og spredning av toolkit vil utarbeides sammen med likestillingsrådgiver og likestillingsutvalget ved UiT.

Ideer til mulige kurs:

- For administrativt ansatte I – ledere*: «Kompetansebygging innen kjønnsperspektiver i Ledelse». Del av UiT Lederutviklingsprogram.
- For administrativt ansatte II - SPOR, senior rådgivere, rådgivere, Orgøk: «Kompetansebygging innen Arbeidsgivers aktivitets- og redegjørelsesplikt.» Datahåndtering og rapporteringsarbeid.
- For vitenskapelig ansatte: «Kompetansebygging innen kjønnsperspektiver i forskning» (kan for eksempel være valgfritt e-læringskurs eller inngå i obligatorisk kurspakke for undervisere fra RESULT).
- For studenter: «Likestilling og diskriminering - kurs til studenter ved UiT»

*Opplegg til kurs for ledere planlegges allerede som en leveranse fra Prestisjeprojektet. En strategisk satsing på likestilling- og mangfoldsforskning vil sikre undervisningsressurser til dette også etter prosjektslutt.

Fagmiljøet: SKK er UiTs enhet for kompetansebygging innen kjønnsforskning og kjønnsperspektiver i forskning og utdanning. Senteret er organisatorisk knyttet til HSL, men har hele UiT som arbeidsområde. Vi jobber for at studenter og ansatte ved UiT skal få øynene opp for kjønnstematikk i sine fagfelt og, på tvers av faggrenser, for å styrke universitetets samlede forskningsvirksomhet på vårt kompetanseområde. Den som får den foreslåtte stillingen vil inkluderes i senterets forskningsgruppe Contemporary Gender Research (ConGender). Senteret har per i dag 3 faste vitenskapelige stillinger, 4 rekrutteringsstillinger og administrasjon. Ingen av de faste vitenskapelig ansatte forsker i dag på likestilling og kjønnsbalanse, men alle i forskningsgruppen jobber med tilgrensende tematikker innen kjønnsforskning. SKK har en sterk nasjonal posisjon, blant annet leder vår senterleder det nasjonale fagorganet for kjønnsforskning i perioden 2021-2022, og en av våre professorer leder den nasjonale forskerskolen i kjønnsforskning i perioden 2021-2023. SKK vil være et fruktbart miljø for en satsing på anvendt likestilling- og mangfoldsforskning ved UiT Norges arktiske universitet.

Framlegg:

UiT satsar på å bygge opp eit senter for samisk leksikografi.

Innhald:

Utarbeiding av samiske ordbøker

Arbeid med samisk terminologi

Forsking på ordforrådet til dei samiske språka

Bakgrunn:

For at eit språk skal kunne bli brukt som samfunnsberande språk treng det eit vitskapleg miljø som kan registrere, arbeide med og utvikle ordforrådet. Statsberande språk har alle store leksikografiske forskings- og utviklingsmiljø som gjer nettopp dette. For norsk, svensk og finsk finst det til dømes leksikografiske forskingsmiljø i Bergen, Göteborg og Helsingfors, som alle sysselset eit tosifra tal leksikografar, terminologar og programmerarar. Relevant i vår samanheng er miljøet i Bergen, med fleire enn 10 stillingar i leksikografi og ei gruppe på 4 programmerarar som leksikografane deler med andre delar av det språkfaglege miljøet (jf. <https://www.uib.no/ile/revisjonsprosjektet>, som viser ein del av dette miljøet). Desse leksikografane arbeider med vedlikehald og vidareutvikling av 3 ordbøker (Nynorskordboka, Bokmålsordboka, Norsk ordbok).

På 17- og 1800-talet innsåg dei fleirnasjonale statane i Norden at også minoritetsspråka hadde det same leksikografiske behovet. Det vart både for grønlandsk og sør- og nordsamisk utarbeidd store ordbøker som gjekk frå majoritetsspråket til minoritetsspråket, slik at det skulle vere mogleg å kommunisere med og skrive lærebøker og religiøs litteratur for grønlandarar og samar på høvesvis grønlandsk og samisk. I hundreåret etterpå, då assimilasjonspolitikken var rådande, kom det ikkje ut slike ordbøker i det heile.

Etter avslutninga av fornorskingspolitikken er den politiske målsetjinga no at dei samiske språka skal fungere som samfunnsberande språk. Det at Kommunal- og moderniseringsdepartementet finansierer utviklingsgruppa Divvun med 7 permanente stillingar med eit eksplisitt mål om å utvikle retteprogram og andre språkteknologiske applikasjonar for samiske språk er ein direkte konsekvens av denne målsetjinga.

Når det gjeld ordforrådet har det ikkje vore ei tilsvarande satsing. Det finst ingen einspråklege samiske ordbøker, ingen ordbøker samiske språk i mellom, og den einaste større papiordboka frå norsk til nordsamisk har ikkje lagt nokon systematisk gjennomgang av det norske ordforrådet til grunn, og gjev heller ikkje noko framstilling av korleis norske konstruksjonar skal bli laga på nordsamisk. Terminologisk arbeid for samiske språk er relativt lite systematisert. Eit aktuelt døme er sjukepleiarutdanning på samisk, som starta i 2021 som eit samarbeid mellom UiT og Samisk høgskole. Til studiestart fanst det ikkje lærebøker på samisk, men heller ikkje nokon terminologi for fagfeltet.

Sett frå eit forskingssynspunkt peiker språkforskninga i det 21. hundreåret seg ut til å bli tida der vi utforskar det mentale leksikonet, eller ordforrådet vi som språkbrukarar har tilgang til og kunnskap om. Med datamaskiner er vi i stand til å analysere dette ordforrådet systematisk, og med tilgang til store tekstsamlingar kan vi sjå sambandet mellom kva og kor mykje vi veit om ord i språket og korleis dei blir brukt.

UiT sin strategiske plan slår fast at "UiT skal utvikle kunnskap om" m.a. følgjande tema: "[s]amiske språk, kultur og livskvalitet" og "Teknologiske løysningar som fremmer en bred og inkluderende samfunns- og næringsutvikling i nord". HSL-fakultetets strategiske plan legg vekt på "Fakultetet vil ta initiativ til å styrke det samiske perspektivet i utdanning og forskning". For Noregs arktiske universitet er det også naturleg å argumentere for ei satsing der det sentrale innhaldet er å gjere det mogleg å gjennomføre Noregs politikk for utvikling av dei samiske språka som samfunnsberande språk.

Det er ved UiT eit fagmiljø for leksikografi å bygge på. Dei mest brukte samiske ordbøkene (med 3,3 millionar oppslag på nordsamisk i 2021) blir laga ved ISK. I 2021 publiserte Elisabeth Scheller den første e-ordboka for kildinsamisk. Divvun administrerer det samiske terminologiske arbeidet. Frå eit utdanningsmessig synspunkt er det naturleg å ha leksikografi som ein komponent i samiskstudiet og faggruppa for samisk har allereie gjeve slike kurs. UiT uteksaminerte i 2020 ein student med leksikografi som tema for masteroppgåva, ISK har ein PhD-student som forskar m.a. på den samfunnsmessige effekten av samiske e-ordbøker og vi har inne ein NFR-søknad om leksikografi for samisk og nasjonale minoritetsspråk. Det er ute i samfunnet stort behov for terminologisk arbeid. Eit senter for leksikografi vil trenge leksikografar, filologar og programmerarar. I ein oppstartfase kan senteret dra vekslar på programmerarane tilsett ved dei eksisterande miljøa for samisk språkteknologi. Frå eit fagleg synspunkt bør eit leksikografisk arbeid for tre ulike samiske språk bli gjort av ei gruppe på to minst ordboksredaktørar per språk (ein for terminologi og ein for det generelle ordforrådet) i tillegg til to allmennleksikografar og ein programmerar. Til samanlikning har både norsk, svensk og finsk langt større leksikografiske fagmiljø. Desse språka har fleire talarar, men dei samiske språka har like store ordforråd.

I Kulturdepartementet og Kommunal- og Moderniseringsdepartementet ser dei på språkpolitikken som ein heilskap som treng språkplanlegging. Sett i deira perspektiv inngår både språkteknologi og leksikografi for både samisk og nasjonale minoritetsspråk i denne heilskapen, og vi får signal om at dei etterlyser initiativ som dette. Sett frå vårt synspunkt er dette positivt: Vi har i tillegg til samisk også arbeidd med kvensk i meir en 15 år (både med retteprogram, språkmodellar og ordbøker) og vi har laga utkast til ein grammatikkmodell eitt av romanispråka som blir snakka i Noreg. Ei satsing på samisk leksikografi vil med andre ord vere ein del av eit strategisk arbeid for å gjere UiT til universitetet som arbeider med den språklege infrastrukturen for samisk og nasjonale minoritetsspråk.

Framlegg til framgangsmåte:

UiT tar opp samisk leksikografi som eit stort satsingsfelt. Det strategiske målet er å få ei forskings- og utviklingseining tilsvarande den for norsk leksikografi i Bergen.

Arbeidet med å få dette til går over fleire steg. UiT opprettar først ei leksikografisk pilotgruppe på universitetet på tre til fire stillingar. Oppbygginga av denne pilotgruppa og samarbeid med andre nordiske leksikografiske miljø og samiske språkmiljø vil resultere i eit grunnlag som vi kan bruke for deretter å arbeide politisk og administrativt for å få ekstern finansiering for eit miljø tilsvarande dei i Bergen, Göteborg og Helsingfors. Pilotgruppa konsentrerer seg både om leksikografisk arbeid, for å forbetre eksisterande ressursar, og om utdanning, dvs. om gje kurs i leksikografi for kommande leksikografar. Leksikografi er allereie eit emne ved mastergradsstudiet for samisk ved UiT, og faget vil vere relevant både for UiT og for arbeid kandidatane kan få utanfor universitetet. Samtidig er UiT i dialog med relevante departement for å få ei finansiering tilsvarande den som er for leksikografi ved UiB. Sametinget bør også bli involvert i denne prosessen.

Sett frå eit samfunnsmessig perspektiv treng dei samiske språka ei stor satsing på leksikografi for å bygge ut og presentere ordforråda sine, på same måten som andre språk som blir brukt som samfunnsberande språk. Viss UiT initierer denne satsinga vil vi vere i ein god posisjon til å utgjere tyngdepunktet i dette arbeidet. Utgangspunktet er godt, med det eksisterande miljøet i samisk språkteknologi, med ei samiskavdeling som gjev mastergradar og doktorgradar i samiske språk, eksisterande forskning og arbeid innafor samisk leksikografi, og eit nordisk institutt med kunnskap om norsk. Det som no gjeld er å posisjonere seg strategisk for utviklinga som vil kome.

Nordsamisk som førstespråk i lærerutdanningene (GLU 1-7 og 5-10), campus Tromsø

Saken startet med at en student ved GLU 1-7 ønsket å innpasse samisk i lærerutdanningen, noe som viste seg å være svært vanskelig. E-posten fra henne gjorde at programstyreleder for GLU 1-7 ved ILP (Kari-Anne Sæther) og faggruppeleder for samisk på ISK (Lene Antonsen) satte seg ned for å se på hva som kunne gjøres framover for at vi kan gi et tilbud til lærerstudenter med samiskkunnskaper. Dette var også i tråd med signaler man har fått fra dekan om viktigheten av samisk lærerutdanning.

På et møte 18. mai 2021 mellom ansatte fra ISK, ILP og lektorutdanninga HSL ble det satt ned en arbeidsgruppe som skulle utrede:

1. mulighetene for å tilby nordsamisk som førstespråk i GLU ved campus Tromsø
2. hvilke tilpasninger i studiedesignet som eventuelt må gjøres
3. hva trengs av ressurser og kompetanse for å få det til

Arbeidsgruppen bestod av Lene Antonsen, Gørill Vedeler, Kari-Anne Sæther og Cathrine Theodorsen.

Arbeidsgruppen undersøkte muligheten for å tilby samisk som fag 3 eller 4 i GLU 1-7 (30 stp.) og som fag 2 i GLU 5-10 (60 stp.) ved campus Tromsø med utgangspunkt i det tilbudet som ISK har i nordsamisk som morsmål (BA-program og lektorutdanningen 8-13). Et poeng er å samle studenter som studerer samisk ved UiT med tanke på et godt og levende læringsmiljø. Ut fra henvendelser til fagmiljøet i samisk vet vi at det også tidligere er studenter som kan samisk på morsmålsnivå som søker seg på lærerutdanninga ved UiT. Disse ønsker å ta samisk som fag 3 eller 4, men hittil har det ikke vært mulig. Slik går det samiske samfunnet glipp av samisklærere.

Da det i GLU 5-10 vil være mer krevende få dette til i forhold til oppbygging og studiedesign, fokuserer vi på GLU 1-7 i første omgang. Studentene må ha kompetanse tilsvarende studiekompetanse i nordsamisk som førstespråk.

Per i dag har samisk BA opptak annethvert år, det samme gjelder for opptak til nordsamisk som fag 1 og fag 2 i lektorutdanningen. Ei forutsetning for å tilby samisk som fag i lærerutdanningene er opptak til BA hvert år. Dette vil bety mye mer undervising for ISK. På grunn av studiedesignet til lærerutdanningene vil det imidlertid ikke være gjennomførbart med opptak annethvert år, særlig ikke hvis vi tar høyde for ambisjonen om å kunne tilby samisk også i 5-10. Det vil forøvrig også styrke lektorutdanninga å kunne ta opp studenter hvert år, fordi det åpner for at studentene kan kombinere samisk med flere fag. Vi vet vi har mistet samiskstudenter pga. problemet med å kombinere fag. Lektorutdanninga må uansett være forberedt på å gi tilbud om didaktikkemnet hvert år fordi studenter kan søke om permisjon, eller av andre årsaker bli forsinket i studieløpet.

Målet er å se samiskundervisningen på UiT under ett, at ISK og ILP samarbeider tett og at begge institutt tar ansvar om samisktilbudet innenfor lærer- og lektorutdanningen. ILP tilbyr innenfor lektorutdanningen samiskdidaktikk på høsten (PFF-2030, 5 stp.) i studentenes femte semester og på våren i studentenes 8. semester (PFF-3030, 10 stp.). Selv om studenttallet ikke er høyt erfarer ILP at de må tilby emnene hvert semester. Begge institutt ønsker å bidra til styrking av samisk i lærerutdanningen og i skolen. Arbeidsgruppen har sett på emner og studiedesign i 1-7 og har følgende opplegg for samisk som førstespråk som fag 3 og fag 4:

- Høst: 15 stp emne med fonologi, morfologi, lese- og skriveopplæring + læreplaner. Emnet vil være fagdidaktisk innrettet. Undervisningen kan delvis samkjøres med SAM-1010 på BA-programmet.
- Vår: 15 stp emne med sosiolingvistikk, litteraturredidaktikk og skrive-/lesedidaktikk. Undervisningen kan delvis samkjøres med SAM-1012 og SAM-1112 på BA-programmet.

Forutsetning

For å kunne gjennomføre dette er ISK avhengig av ei ekstra stilling i samisk språkvitenskap. ISK-ansatte innefor språk har allerede kompetanse i samisk fagdidaktikk. Vi ser for oss ei tildeling fra UiT sentralt via strategiske midler. Det må imidlertid gjøres klart at verken ILP eller ISK vil være i stand til å overta finansieringa av denne stilling, selv ikke på sikt, man må derfor allerede i oppstarten planlegge for andre former for finansiering.

Denne løsninga vil imidlertid gi:

- opptak til bachelorutdanning/årsenhet i nordsamisk på morsmålsnivå hvert år
- opptak til lektorutdanningen 8-13 nordsamisk på morsmålsnivå hvert år
- tilbud om samisk i GLU 1-7 og gradvis utbygging til GLU 5-10
- tilbud om å ta årsenheten i nordsamisk ved siden av jobb, med halv fart over to år
- kapasitet til å dekke PFF-emnene i samiskdidaktikk på lektorutdanninga 8-13
- åpner for videreutvikling av samisk i GLU, for eksempel at studentene kan velge samisk som masterfag.

Samisk andrespråk som fag i GLU, campus Alta

I flere samtaler innad på ISK og mellom instituttledelsen på ILP og ISK har stillingen og tilbudet i samisk i GLU ved campus Alta blitt diskutert. Å bare ha én ansatt i samisk i Alta ble svært sårbart over tid. Både den ansatte på ILP campus Alta og samiskmiljøet i Tromsø har ønsket mer samarbeid. I møtet med dekanatet 31.5.2022 ble det bestemt at stillingsressursen i samisk ved ILP campus Alta skal overføres til ISK. Dette er nå avklart med den ansatte. Ansatte skal fortsatt ha sitt arbeidssted i Alta, men blir en del av faggruppen i samisk ved ISK, som fra juni 2022 overtar ansvaret for det samisktilbudet som gis i GLU ved campus Alta. Dette betyr at ISK og ILP sammen skal ta ansvar for og videreutvikle samisk og samiskdidaktikk som fag i lektorutdanningen og lærerutdanningene på begge campus.

Det øvrige studietilbudet i samisk på ISK

I tillegg tilbyr ISK årsenhet i samisk som fremmedspråk annethvert år (opptak høsten 2022, 2024 osv.), et studium som har vist seg å rekruttere svært godt (over 40 studenter). Faggruppen har også utviklet påbyggningsemner i samisk som fremmedspråk på (30 studiepoeng), som da har oppstart påfølgende år (høsten 2023, 2025). Vi har erfart at noen studenter som har startet med samisk som fremmedspråk og har tatt påbyggingsenheten i tillegg, har oppnådd et så pass godt nivå at de gå videre med emner tilpasset samisk på morsmålsnivå.

ISK har opptak til master i samisk språk og litteratur hvert år, men studiet er lagt opp slik at det er mulig å ta studiet over tre år. Studentene kan skrive master også innenfor lule- og sørsamisk.

Politisk og fagstrategisk bakgrunn

Dette prosjektet støtter seg på både politiske og faglige strategidokumenter. Nasjonalt oppfordres det til å rekruttere flere studenter til utdanninger som gir undervisningskompetanse i samiske språk. Blant annet har riksrevisjonen kommet med sterk bekymring om situasjonen for samisk i skolen, se Riksrevisjonen: Undersøkelse av samiske elevers rett til opplæring i og på samisk (2019). Protokollen med innstillinga ble vedtatt i Stortinget i mai 2020: <https://www.stortinget.no/nn/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=77960>

Kronikken fra sametingsråd Mikkel Eskil Mikkelsen: <https://www.sagat.no/debatt/de-forstegene-for-a-lose-samisk-kompetansekrise/19.32647>

Lenke til UHR Samisk-seminaret 13. juni: <https://www.uhr.no/strategiske-enheter/fagstrategiske-enheter/uhr-samisk/nyheter-fra-uhr-samisk/seminar-samiske-sprak-og-kultur-i-en-ny-tid-muligheter-og-utfordringer.6438.aspx>

Budsjettinnspill

Utviklingssenter for Komplette akademiske miljøer

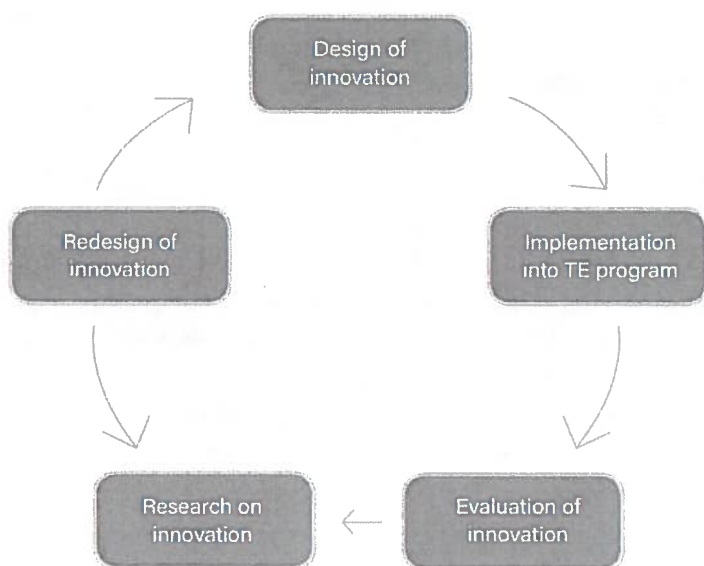
Bakgrunn

Norges første Senter for fremragende utdanning ble etablert i 2011 som et samarbeid mellom UiT og Universitetet i Oslo. Senteret fikk navnet ProTed (Professional Learning in Teacher Education), rettet seg mot grunnskolelærerutdanningen og hadde sin periode ut 2021. I løpet av de ti årene har senteret utviklet en rekke innovasjoner som har satt spor både nasjonalt og internasjonalt. Et av de mest sentrale er universitetsskolekonseptet, et konsept som både har blitt en form for merkevare og som har fått internasjonal anerkjennelse. Dette konseptet har senere blitt spredd til andre felt som barnehagesektoren og NAV og gitt grunnlag for nasjonal politikk, gjennom krav om lærerutdanningsskoler og lærerutdanningsbarnehager. ProTed har vært en innovativ pådriver for forskning på og utvikling av lærerutdanning, lokalt og nasjonalt.

SFU-ordningen ble etablert etter modell av SFF-ordningen (sentre for fremragende forskning). UiT har hatt flere SFF-er som er avsluttet, det første var CASTL, og UiT har ønsket å ivareta disse sentrenes posisjon som ledende miljøer ved å gi bidrag til videre satsing, om enn i en ny organiseringsform. ILP søker ut fra samme begrunnelse om bidrag til videre satsing som både tar vare på og bygger på det som ble utviklet i ProTed-perioden og som samtidig tar ILP og UiT inn i en ny epoke. Vi søker derfor om tilskudd til å etablere et utviklingssenter for komplette akademiske miljøer ved ILP.

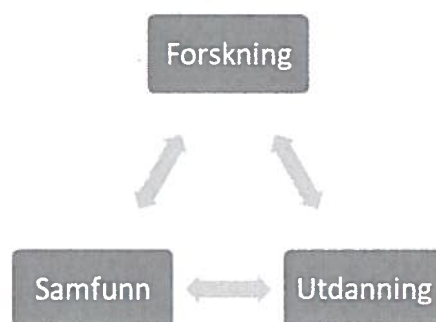
Hva lærte vi av ProTed?

Det som kjennetegner innovasjoner fra ProTed-perioden var at de ble utviklet ut fra behov i lærerutdanningene selv, og suksessen var at de også løste konkrete behov (universitetsskoler, mastertorg, kollektiv masterveiledningskompetanse med mer). I tillegg lærte vi mye om betydningen av å forske på innovasjonene våre, «er det ikke forsket på og publisert, har det ikke skjedd». Vi innarbeidet dermed en mer systematisk og forskningsbasert tilnærming til innovasjoner på utdanningsfeltet. Dette ble i ProTeds årsrapporter beskrevet gjennom følgende modell:

Hva er nytt?

Vi ønsker å bygge et utviklingssenter der det er strukturene og tilnærmingen som er det sentrale og det nye, og ikke spesielle tematiske områder. Konkret vil vi arbeide for å realisere det videre vil omtale som *Komplette akademiske miljøer*, KAM-miljøer. Et KAM-miljø er et miljø som utmerker seg ved å være fremragende både på utdanning, forskning og i samhandling med feltet rundt. Eksempler på slike er Sahlgrenska akademien ved Göteborgs universitet og Högskolan i Kristianstad¹. Vårt ideal er at disse tre områdene hele tiden utgjør en helhet, og det er i koblingen mellom disse at vi identifiserer nye utviklingsprosjekter.

Utviklingsprosjektene som skapes starter enten som et behov i samfunnet, som et resultat av forskning eller som et behov fra utdanningen selv. Uansett hvor i modellen man starter, må de andre områdene (forskning, utdanning, samfunn) kobles på og satsingen må bygges opp som en helhet.

Vi vil bruke tre eksempler, med start i hvert sitt område, for å illustrere dette nærmere.

¹[Man and Biosphere HealthFULLTEXT01.pdf](#)

Eksempel 1 Forskningsbasert undervisning

ILP ønsker å nyttiggjøre og videreutvikle potensialet som ligger i forskningsbasert undervisning ved instituttet. Både de ulike utdanningene og ledelsen ved ILP har identifisert og beskrevet et behov for bedre å utnytte mulighetene i å bedre forene forskning og undervisning. ILP er et stort institutt med hele 18 forskningsgrupper. Forskningen har god bredde i forhold til vår undervisning, og vi har miljøer som leverer svært god forskning både nasjonalt og internasjonalt. Vi erfarer imidlertid at vi ikke i tilstrekkelig grad klarer å gjøre forskningen relevant og tilgjengelig for våre studenter. Dette er en utfordring som vi ønsker å adressere gjennom prosjektarbeid innenfor KAM-tenkningen.

Et praktisk eksempel på utfordringen er vår forskning og undervisning innen lese- og skrivevansker og grunnleggende lese- og skriveopplæring. Dette fagfeltet står sentralt i undervisningen ved ILP i de ulike lærerutdanningene og i spesialpedagogikk. En av forskergruppene (nivå 2) har hatt og har flere NFR-prosjekter innen lese- og skrive vansker, gruppen har internasjonale samarbeidspartnere og har internasjonale publiseringer av høy kvalitet. I dag blir forskningen formidlet til svært få elever i forhold til hvor relevant kunnskapen er for majoriteten av våre studenter. Det er ikke tilstrekkelig at den enkelte forsker underviser innen «sitt» felt – vi trenger flere av de som underviser til å bli tilknyttet forskningen, uten nødvendigvis at de selv skal forske. Eksempelvis ønsker vi at utvalgte lektorer skal være tilstrekkelig knyttet til forskningsprosjektene slik at de har forutsetninger for å gi forskningsbasert undervisning. Et slikt samarbeid krever systemendring gjennom struktur og metodikk. Utfordringen søkes løst gjennom utvikling av mindre KAM-miljøer forankret i de ulike utdanningene. Miljøene starter opp som prosjekter der erfaringer systematiseres og videreutvikles for så å integreres inn i ordinær drift.

Eksempel 2 Partnerskap og forskning i EVU-feltet (samfunnsendringer og nye behov)

En sentral motivasjon for etableringen av vårt KAM-senter er instituttets samfunnsmandat. Utfordringsbildet i den nordlige delen av landet viser svakere skolerresultater og større frafall fra videregående skole sammenlignet med resten av landet. Dette gjør at vår kompetanse er etterspurt.

Demografiske endringer, med færre 19-åringer som starter på grunnutdanninger, krever at vi tilbyr utdanning på nye måter. Mange av våre studenter bor i distriktet, er i jobb og har etablert seg med familie. Demografi og livslang læring - fra utdanning som livsfase til utdanning som livsstil – krever en pågående omstilling for å møte det nord-norske samfunnets behov for utdanning av lærere. Nærmere halvparten av studentene ved ILP går på fleksible grunn- og videreutdanninger, primært i form av samlingsbaserte studier og deltidsutdanninger.

Også når det gjelder etterutdanning har vi fått en ny rolle. Statlig styrte modeller påvirker innhold og arbeidsform i etterutdanning. Fram til 2017 foregikk kollektiv kompetanseutvikling (etterutdanning) ved at lærerne ble sendt ut av skolen for å delta på ferdiglagde kurs. Nå skal kompetanseutvikling skje i partnerskap mellom feltet og UH. Dette krever systematisk jobbing med partnerskap ikke minst fra UiT sin side. I vårt KAM-senter vil vi styrke profesjonaliseringen av vår etter- og videreutdanning både faglig og organisatorisk, og vi vil jobbe med synergier mellom EVU, forskning og grunnutdanning. En kritikk av lærerutdanning, både nasjonale og internasjonale, har vært at utdanningene har vært for lite profesjonsrelevante. Gjennom systematisk arbeid der våre faglige ansatte samarbeider i partnerskap med lærere i barnehage og skole, skal profesjonsrelevansen i lærerutdanningene utvikles og styrkes, også gjennom forskning på profesjonsrelevante problemstillinger i samskapt forskning med feltet.

Eksempel 2 Videreutvikling av universitetsskolekonseptet

Innenfor lærerutdanning er tilknytningen til praksisfeltet en av de store utfordringene internasjonalt, og dette gjelder særlig for lange, akademiske og universitetsbaserte lærerutdanninger slik som den norske. ProTed utviklet universitetsskoler som et svar på denne utfordringen, og det er en organisering som har fått stor oppmerksomhet og gjennomslagskraft. I KAM så knytter dette sammen to av hjørnene, praksis og utdanning. Men det er et stort potensiale i å tenke nytt gjennom forsknings-tilknytningen til universitetsskolene, særlig gjennom forskningsbasering og forskningstilknytning.

En måte å tydeligere forskningsbasere praksis på er å fornye praksis basert på forskning om læring, og særlig profesjonslæring. Slik det er nå så studentenes praksis styrt av tradisjoner og i stor grad overlatt til skoler og den enkelte praksislærer. En fornyelse bør starte med forskningskunnskapen som fins, og designes for å systematisk samle inn data og bruke denne til å videreutvikle praksisen over tid.

En måte å få en tydeligere forskningstilknytning i praksis kan være gjennom FoU-sporet i utdanningen. Her kan studentene få oppdrag i starten for å lære grunnleggende metoder, for senere å utvikle egne prosjekter. På slutten av utdanningen bør det være et mål å involvere både skolene og lærerstudentene som forskere i våre forskningsprosjekter, og at dette blir en fast del av den obligatoriske praksisen.

Ved å forskningsbasere og forskningstilknytte praksis på universitetsskolene vil vi utvikle en ny type praksis, også internasjonalt, basert på KAM-tenkning.

Oppsummering av eksemplene.

Eksemplene i dette notatet er tatt med for å vise hvordan en KAM-tilnærming kan se ut i praksis. Samtidig viser eksemplene hvor det er mest aktuelt for oss å starte dette arbeidet. De peker altså fram mot de tre første utviklingsprosjektene.

Oppbygging og organisatorisk forankring

ILP er fra 1. januar 2021 omorganisert slik at instituttledelsen i tillegg til instituttleder nå har en assisterende instituttleder for utdanning, en for forskning- og utviklingsarbeid og en for etter- og videreutdanning. Instituttet framhever med dette de ulike hoveddelene av instituttets arbeidsoppgaver. Potensialet ligger i synergien mellom disse tre områdene. Et utviklingssenter vil inngå i den strategiske satsingen og senterets leder vil være med i den strategiske ledergruppa.

Konkret søker vi om

Lønnskostnader pr år:

Senterleder 50% stilling	500 000,-
Prosjektledere for tre prosjekter til enhver tid i 25% stilling	750 000,-
Administrativ støtte, 50%	400 000,-

Driftsmidler pr år:	500 000,-
Sum per år	kr 2 150 000,-

Vi søker primært om midler for perioden 2022-2025 (3,5 år).

Tromsø, 3.6.22

Siw Skrøvset

Instituttleder

Fleksibilisert grunnskolelærerutdanning

I kartlegging gjort av UiT og i Meld. St. 5 (2019-2020) "Levende lokalsamfunn for Fremtiden" vises det til utfordringer knyttet til rekruttering av studenter til lærerutdanningene, samt tilgang til nok kvalifiserte lærere. Det er vanskelig situasjon i skolene i landsdelen vår fordi det er mangel på kvalifiserte lærere. Særlig gjelder dette for 1. - 7.trinn. UiT har et stort ansvar for å utdanne kvalifiserte lærere til vår landsdel, og fakultetet har som mål å utdanne grunnskolelærere i og for regionene, og tilby deler av utdanningen der studentene bor. Utdanningene finnes allerede (med studieplan og emnebeskrivelser), men det er behov for å utvikle en ny organisering for å øke tilgjengelighet. Basisbevilgningen over statsbudsjettet er ment å dekke normal drift av utdanningene, men en mer fleksibilisert grunnskolelærerutdanning vil være økonomisk krevende. Behovet for nye lærere i tiden fremover er i høyeste grad på agendaen nasjonalt, og ønsket om desentraliserte og fleksible tilbud går igjen i det politiske ordskiftet.

Målet med denne satsingen er å utvikle en bærekraftig modell for samarbeid mellom UiT og vertskommunene. For å sikre lokal og regional rekruttering og høy gjennomføringsgrad, vil det være viktig å bygge et solid studiemiljø lokalt (utenfor våre hovedcampus).

Fagmiljøet ved Campus Alta har gode erfaringer med fleksible samlingsbaserte lærerutdanninger og vi vil i stor grad nyttiggjøre oss disse erfaringene. I tillegg er ILP inne i 2 året med en fleksibel barnehagelærerutdanning der det er studentgrupper i Tromsø, Senja, Harstad og Narvik. Erfaringer fra denne vil også bli trukket inn i utarbeidelsen av en ny modell for fleksibel grunnskolelærerutdanning.

I første omgang vil det være GLU 1-7 med første kull i Sør-Troms (samlinger i Harstad 2022-2027), andre kull i Midt-Troms (samlinger på Finnsnes 2023-2028) og tredje kull i nordlige Nordland (samlinger Narvik 2024-2029). Etter dette vil vi vurdere om vi skal ta en ny runde med GLU 510 på de samme studiestedene, om behovet fortsatt er størst for GLU 1-7, og om vi skal utvide til nye studiesteder i regionen. En permanent ambulerende utdanning vil være avgjørende for lærer-rekrutteringen til disse regionene.

En fleksibilisert grunnskolelærerutdanning vil føre til ekstra kostnader selv om vi samkjører digitale tilbud med eksisterende digital undervisning i Alta. Særlig vil de ekstra kostnadene være knyttet til undervisning på samlinger (som ikke kan samkjøres på grunn av geografisk avstand), samt veiledning, vurdering og oppfølging av ekstra studenter. Utgiftene til undervisning på samlinger, veiledning, vurdering og oppfølging vil utgjøre omtrent 75% av utgiftene på et ordinært tilbud de første tre årene, men de to siste årene i studiet vil dette kunne reduseres til rundt 50% fordi studentene blir mer selvstendige og fordi vi får utviklet en større portefølje av digital undervisning tilpasset profesjonsstudiet. På lengre sikt vil vi kunne redusere kostnadene på de tre første årene også, samtidig som at det er en grense for hvor lite fysiske samlinger en kan ha på et profesjonsstudium. Kostnadene handler spesifikt om nye ansettelse i pedagogikk, matematikk og norsk. I tillegg vil det være utgifter til reise, praksisoppfølging og prosjektledelse/koordinering. Ekstra totalkostnad for hele løpet (5 år) for ett kull i grunnskolelærerutdanningen vil være i overkant av 14 millioner kroner (se budsjettoversikt under). Det vil si en årlig merkostnad per kull på ca 2,8 millioner. De årlige merkostnadene vil øke for hvert enkelt kull som starter opp, frem til en har fem kull gående hvert år. Deretter vil de årlige merkostnadene være i overkant av 14 millioner kroner.

